

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

ALAPELVEK A KÖZJEGYZŐI NEMPERES ELJÁRÁSOKBAN

dr. Molnár Tamás

Témavezető: Dr. Pribula László habil. egyetemi docens

DEBRECENI EGYETEM
Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen, 2019

I. Az értekezés témája és célkitűzései

Az állam és a jog változásainak keresztmetszetében vizsgálva az elmúlt évtizedeket, megállapítható, hogy mind a polgári eljárásjog alapelveiben, mind a magyar közjegyzői eljárásokban metamorfózis következett be. Ez az átalakulás a polgári eljárásjog és a társadalmi változások szerves fejlődésének eredménye. E fejlődést választottuk az értekezésünk alapjául szolgáló kutatásunk tárgyává.

Az elmúlt években a jogalkotó időben rendkívül közel egymáshoz, egyszerre valósította meg a *három eljárási törvény* újraszabályozását: a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényt (továbbiakban: Be.), a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvényt (továbbiakban: Kp.), valamint a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX törvényt (továbbiakban: Pp.). E kodifikációs “forgatag” során lényeges változások következtek be az alapelvek területén is. A polgári perrendtartásban régi és új alapelvek jelentek meg, tartalmuk sok esetben jelentős változáson ment keresztül, aminek vizsgálatát – főként közjegyzői szemüvegen keresztül – szintén elvégeztük.

Az értekezés *központi témája* a közjegyzői nemperes eljárások polgári eljárásjog szemszögéből való speciális vizsgálata. A kutatás aktualitását egyrészt a polgári perrendtartás kodifikációja által megváltozott alapelvek, másrészt a közjegyzői nemperes eljárások elmúlt évtizedben való szélesebb körű megjelenése adja.

A kutatásunk elején igyekeztünk kijelölni azt az értelmezési tartományt, amelyben mozogva végezzük el kutatási munkánkat. Ennek meghatározása alapjául PACZOLAY Péter azon megállapítása szolgált, amely szerint „*a közjegyzői hivatásra vonatkozó szabályokat rendkívül sokszínű módon lehet értékelni. A jogtörténeti fejlődés gazdag tapasztalataitól kezdve, a hivatás gyakorlásának etikai normáin át, a hatályos eljárási jogszabályok aprólékos szabályozásáig minden aspektus nagyon fontos részleteket ad hozzá a közjegyzői tevékenység átfogó értékeléséhez.*”¹

Ennek következtében esett a választás az alapelvekre, amelyeket egyfajta *sorvezetőként* használtunk ahhoz, hogy a felmerülő jogértelmezési és jogalkalmazási problémákat elemezzük.

A dolgozat *fő célkitűzése* volt, hogy a polgári eljárásjog alapelveinek általános elemzésén keresztül feltárja azokat a főbb megállapításokat, amelyek a közjegyzői

¹ PACZOLAY Péter, *A közjegyzők alkotmányos helyzete, A közjegyzők és a közhatalom*, Közjegyzők Közlönye, 2013/1, 4.

eljárások különös szabályainak komplex vizsgálatához szükségesek. Ezt követően érdemes bemutatni az alapelvek azon megnyilvánulásait az egyes közjegyzői eljárásokban, amelyek segítségével megadható a válasz a közjegyzői eljárások sui generis alapelveinek kérdésére. A kutatás azonban a közjegyzői eljárások keretein belül marad, az egyes bírósági nemperes eljárások részletes vizsgálatára nem térünk ki. Nem foglalkoztunk továbbá a közjegyzői eljárásokra gyakorolt elektronizációs hatásokkal, ennek következtében a digitalizáció térnyerésének vizsgálata kimarad, helyette eljárásjogi kérdésekre helyeztük a hangsúlyt.

A kutatásunk szempontjából fontosnak tartottuk annak tisztázását, hogy egyáltalán beszélhetünk-e polgári eljárásjogi alapelvekről, vagy csak a polgári perben érvényesülő sajátos alapelvek léteznek, amelyek a Pp. mögöttes háttérjogszabályi jellege folytán nyerhetnek alkalmazást egyes, akár bírósági, akár közjegyzői nemperes eljárásokban. Kutatómunkánk során arra jutottunk, hogy sajátos polgári eljárásjogi alapelvek nem léteznek, nem létezhetnek a nemperes eljárások sokfélesége és céljaik különbözősége okán, így a sajátos alapelvek csak a perre értelmezhetők. E tétel alapul vételével lehetett vizsgálni, hogy egyes perre szabott alapelvek érvényesülhetnek-e egyáltalán a nemperes eljárásokban, ha igen, melyekben és milyen – esetleg módosult – tartalommal. A polgári perjog sajátos alapelveitől elkülönítve kellett vizsgálni azt, hogy az úgynevezett igazságszolgáltatási alapelvek, amelyek az igazságszolgáltatási tevékenység valamennyi ágában érvényesülnek, azaz nem kifejezetten a polgári perre szabottak, a nemperes eljárásokban, nevesül a közjegyzői nemperes eljárásokban érvényesülnek-e, és ha igen, milyen módon.

II. Az értekezés szerkezete

Az értekezés a bevezetésen kívül három fejezetből áll, amelyek egymástól elválaszthatók, azonban a kutatás tárgyát tekintve összekapcsolódnak és illeszkednek egymáshoz.

Az első részben igyekeztük meghatározni azokat a lényeges alapvetéseket, amelyek ismertetése nélkülözhetetlen a közjegyzői nemperes eljárások alapelvi szintű vizsgálatához. A polgári eljárásjogban megjelenő alapelvek létezése és ezek hatásai a modern polgári eljárásjog megszületésével egyidősek. Ennek következtében feldolgozásra került a polgári eljárásjog során érvényre jutó alapelvek fogalmi meghatározása, az úgynevezett *igazságszolgáltatási alapelvek* és a *polgári perjog*

sajátos alapelvek egymástól való elhatárolása és az alapelvek kérdéskörével foglalkozó egyes *iskolák* nézeteinek bemutatása. Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy a hazai jogtudományban az alapelvek normativitását vallók döntő többségben vannak, illetve a polgári eljárásra ható alapelvek csoportosítása során a már említett *igazságszolgáltatási alapelvek* és a *polgári perjog sajátos alapelvek* csoportosítás dominál.

Az alapelvek Pp. kodifikáció során elért új eredményei is itt kerülnek feldolgozásra. A kutatás során megállapítottuk, hogy a Pp. új alapelveinek megjelenése megváltozott szerepet eredményez nem kizárólag a felek, hanem a bíróság oldalán is. A rendelkezési elv, a perkoncentráció és a bíróság közrehatási kötelezettsége elve egyrészt fokozottabb felelősséget vár el a polgári eljárásban lévő felektől és a *bírói attitűd* megváltozása következtében a bírótól is.

Nem kimerítő, hanem inkább példálózó jelleggel került feldolgozásra számos ország polgári eljárásjogi szabályozása az alapelvekkel kapcsolatban. Igyekeztünk olyan szabályozási megoldásokat bemutatni, amelyek valamilyen okból kiemelkedő jelentőségűek a magyarországi kodifikációra gyakorolt hatás tekintetében. Így került kiválasztásra Svájc, hiszen a jogalkotó nem titkoltan mintának tekintette az új svájci polgári perrendtartást. A romániai szabályozást szintén fontosnak gondoltuk részletezni, hiszen hasonlóan a magyarországi jogalkotáshoz, Románia is nemrég döntött polgári perrendtartásának újraszabályozása felől.

Az első rész zárásaként a bírósági nemperes eljárásokra vonatkozó általános megállapításokat foglaltuk össze, külön kitérve a polgári perrendtartási kodifikáció bírósági nemperes eljárásokra gyakorolt hatására. Az értekezés fő célkitűzését – a közjegyzői nemperes eljárások vizsgálatát – tekintve fontos volt a bírósági nemperes eljárások elvi alapjainak áttekintése.

A második fejezet a közjegyzői eljárások helyét és szerepét állítja középpontba a polgári eljárásjogban, amely bizonyos fokú *alkotmányjogi* megközelítést is igényel. E fejezet első részében a közjegyzői eljárások általános jellemzői és a hazai jogirodalomban fellelhető csoportosításuk szerepel. A fejezet gerincét az alapelvek megközelítése felől az egyes közjegyzői eljárások vizsgálata képezi. Így kerültek feldolgozásra a leggyakoribb közjegyzői eljárások: okirat-szerkesztési, fizetési meghagyásos, valamint hagyatéki eljárás, előzetes bizonyítás, igazságügyi szakértő kirendelése iránti eljárás, közjegyző előtti egyezségi eljárás, bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése iránti eljárás. A kutatás során az egyes eljárásoknál a szóbeliség, nyilvánosság, közvetlenség, rendelkezési elv, kérelemre történő eljárás és a

jogorvoslathoz való jog alapelvekre fókuszáltunk. Ez azonban nem jelenti a vizsgálat ezekre az alapelvekre korlátozását: az egyes közjegyzői eljárásoknál további alapelvek is feldolgozásra kerültek.

A harmadik fejezet kutatásunk legújyszerűbb része, a közjegyzői eljárások *sui generis* alapelveinek kérdése. Az értekezés témáját tekintve, talán a legjelentősebb szerkezeti egységében, egy-egy alapelv bemutatása során igyekeztünk az adott közjegyzői alapelv érvényesülését segítő vagy éppen gátló szabályokat bemutatni. Kitértünk továbbá a közjegyzőkre vonatkozó nemzetközi együttműködés kereteiben megfogalmazott alapelvekre is.

III. Az értekezés módszerei és forrásai

A kutatómunka során a kutatási módszertanok alkalmazási köréből elsősorban a *normatív* és a *dogmatikai módszert* alkalmaztuk, amikor a polgári eljárásra vonatkozó alapvető törvényi rendelkezéseket, illetve a közjegyzőkre vonatkozó törvényeket és alacsonyabb szintű jogforrásokat elemeztük.

A kutatás során hangsúlyos szerepet kapott a *történeti módszertan* igénybe vétele. Az alapelvek történeti kategória szerinti vizsgálata nélkül nem lehetett teljes képet kapni sem a közjegyzői eljárások, sem az alapelvek hatókörére vonatkozóan. E módszer a régmúlt jogintézményeinek alapos vizsgálatát tette lehetővé, az ebből levonható következtetéseken keresztül a jövőre nézve, *de lege ferenda* javaslatok megfogalmazására is lehetőség nyílt.

A *fogalomelemző módszer* alkalmazása elsősorban a különböző jogtudósok alapelv fogalomalkotásainak elemzése és a közjegyző, valamint a közjegyzői jog fogalmának meghatározása esetén bontakozott ki.

Az értekezés alkalmazta a *komparatisztikai* (jogösszehasonlító) *módszertant* is. E módszertant elsősorban számos alapelv és a közjegyzői eljárások egyes kérdéseinek más jogrendszerben való elemzése során vettük igénybe. Ennek során igyekeztünk megteremteni az összhangot a statikus–leíró részek, valamint a gyakorlati tapasztalatok dinamikusabb megjelenése között.

A *funkcionális módszertan* a közjegyzői eljárások – kiemelten a fizetési meghagyásos eljárás, hagyatéki eljárás, okirat-szerkesztési eljárás és az előzetes bizonyítás, igazságügyi szakértő kirendelése, közjegyző előtti egyezségi eljárás – céljának és szerepének elemzése során került alkalmazásra.

Az *induktív módszertan* a közjegyzőkre vonatkozó esetjogi elemzése során került előtérbe. A releváns hazai bírósági döntésekből – főként alkotmánybírósági és kúriai esetjogi elemzésen keresztül – következtetéseket vonhattunk le a közjegyzői nemperes eljárásokkal kapcsolatban, valamint a közjegyzői gyakorlatból is igyekeztünk számos felmerülő példát meríteni.

A kutatómunkánk forrásait elsősorban a XIX. és XX. századi, valamint a hatályos jogszabályok és kommentárok, az alapelvekkel és a közjegyzői eljárásokkal kapcsolatos tanulmányok képezték. Az értekezés számos európai ország polgári eljárásjogára vonatkozó jogforrást és a közjegyzői eljárásokra vonatkozó külföldi szakirodalmat is feldolgozta.

IV. A kutatás eredményei és következtetései

(1) Kutatásunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy Magyarországon a közjegyző *igazságszolgáltatási szerv*, amely mint közhatóság látja el a törvény által ráruházott feladatait. E fontos megállapításból kiindulva jutottunk el oda, hogy *a közjegyző valamennyi eljárása polgári nemperes eljárás*. Ennek kimondása azért is bír jelentőséggel, mert kizárólag ebben az esetben van lehetőség a közjegyzői eljárásokban a polgári perjog egyes sajátos alapelveinek vizsgálatára és esetleges érvényre jutására. Amennyiben nem tekintenénk nemperes eljárásnak például az okirat-szerkesztést, a mindenkor hatályos polgári perrendtartás “védőernyője” és egyben az alapelvek is fogalmilag kirekesztésre kerülnének az eljárás alól.

(2) Kutatásunkban megvizsgáltuk, hol helyezkedik el a közjegyzőkre vonatkozó joganyag a magyar polgári eljárásjog rendszerében. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a közjegyzői eljárásjog a magyar polgári eljárásjog részét képezi, és amelynek önálló jogterületként a közjegyzőkre vonatkozó eljárásjogi normák összességét jelenti. Tekintettel arra, hogy a polgári eljárásjog részét képezi, így közjognak tekinthető.

(3) Áttekintve a közjegyzőkre vonatkozó normák jogforrási rendszerét, arra a megállapításra jutottunk, hogy a szabályozás *komplex*, amely törvényi és rendeleti szinten meghatározott rendszer köré épül. A közjegyzői eljárásjog alapvetően két jelentős törvényen alapul: a közjegyzői “státusztörvénynek” tekinthető, a közjegyzőkről

szóló 1991. évi XLI. törvény (továbbiakban: Kjtv.), valamint a tisztán eljárásjogi elemeket magában hordozó, az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (továbbiakban: Kjnp.) előírásain. E két törvény szabályrendszere szoros kölcsönhatásban van egymással, a közjegyzőkre és a közjegyzői nemperes eljárásokra vonatkozó általános szabályokat rögzítik. A Kjtv. és a Kjnp. a közjegyzőség jogállásának és nemperes eljárásainak tartópillérei, amelyek háttérjogszabálya – mint a polgári nemperes eljárásoknak – a mindenkor hatályos polgári perrendtartás.

A Kjtv. rögzíti a közjegyzőkre vonatkozó általános elveket, a közjegyző illetékességének általános szabályait, a közjegyzői önkormányzatiság fő elemeit és szerveit, a közjegyzői szolgálat keletkezését és megszűnését, szünetelését, a közjegyző alkalmazottjaira vonatkozó rendelkezéseket, a közjegyzői irodák működését, a közjegyző helyettesítését, a közjegyző működésének felügyeletét, a közjegyző fegyelmi felelősségét és a fegyelmi eljárás részletszabályait. A Kjtv. megszabja a közjegyzői okirat szerkesztésére vonatkozó általános és különös szabályokat, vagyis az okirat-szerkesztési nemperes eljárást, az őrzési ügyletekre és a közjegyzői levéltárra vonatkozó rendelkezéseket. A Kjnp. a polgári eljárási szabályokat két nagy fejezetre tagolódva tartalmazza. Az első fejezet a közjegyzői nemperes eljárások általános szabályait foglalja össze. E fejezet a közjegyzői eljárások lényegét határozza meg, hiszen a polgári peres eljáráshoz és a bírósági nemperes eljáráshoz viszonyítva határozza meg a közjegyzői eljárások általános szabályait. Köztük olyan jelentős rendelkezések találhatóak, mint például annak kimondása, hogy főszabály szerint kizárt a bizonyítási eljárás, vagy éppen a közjegyző kizárására vonatkozó, bírói jogálláshoz hasonló szabályozást rögzít.

A fenti két törvényen túl a közjegyzői jog forrásait további kiemelkedően jelentős törvények alkotják. A hagyatéki eljárásról szóló 2010. évi XXXVIII. törvény (továbbiakban: Hetv.) és a fizetési meghagyásról szóló 2009. L. törvény (továbbiakban: Fmhtv.) szintén eljárásjogi normák összessége. Mindkét törvény hasonlóan épül fel abból a szempontból, hogy egyrészt kizárja a Kjnp. rendelkezéseit, másrészt mögöttes joganyagként a hatályos polgári perrendtartás szolgál.

(4) Álláspontunk szerint szükséges az alapelvek minél szélesebb körű érvényesülése a közjegyzői eljárásokban, azonban *nem szükséges külön eljárási alapelvi fejezettel terhelni* a Kjnp.-t, tekintettel arra, hogy a Kjtv. I. fejezete tartalmaz bizonyos alapelvi rendelkezéseket, és a Pp. alapelvi fejezete mögöttes szabályként is érvényesül.

Megfontolást igényelhet azonban, hogy az adott közjegyzői eljárásra vonatkozó törvény (Fmhtv., Hetv.) elejére egy-egy alapelv normaszöveggént beilleszthető legyen. Ennek következtében egyértelműen igazolható lenne az adott eljárásban az alapelv normatív jellege.

(5) A fizetési meghagyásos eljárással kapcsolatban *de lege ferenda* érdemes lehet annak átgondolása, hogy a fizetési meghagyásos eljárás közjegyzői hatáskörbe tartozása bővítésre kerüljön az *ingó dolog kiadása* iránti nemperes eljárásokkal. A gyakorlatban talán nem is lenne mindennapos az ingó dolog kiadása iránti fizetési meghagyás, ám dogmatikailag illeszkedne a fizetési meghagyás és a közjegyzői eljárások rendszerébe. Ezáltal a bíróságok további tehermentesítése érhető el, hiszen ha a kötelezett az ingó dolog kiadását nem vitatja ellentmondásában, akkor a jogosult végrehajtható határozathoz juthatna. A fizetési meghagyásos eljárás kedvező idődimenziója, valamint a közjegyző közhatalmi tevékenysége is igazolhatóvá teszi az ingó dolog kiadása iránti igények fizetési meghagyásos eljárásban való érvényesíthetőségét.

(6) A hagyatéki eljárás során a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elve, a tárgyaláshoz való jog a legmesszemenőbben jut érvényre valamennyi közjegyzői eljárás közül, sőt még a bírósági nemperes eljárások között is kiemelkedően jelennek meg ezek az alapvető tételek. A jogorvoslathoz való jog széleskörű szabályozása szintén kimerítő, és fenntartása – köztük a fellebbezés – indokolt.

(7) Az okirat-szerkesztési eljárással kapcsolatban *de lege ferenda* érdemes annak megfontolása, hogy az okiratok felolvasásának jelenlegi szigorú kötelezettsége szűk körben, de enyhítésre kerüljön. A hatályos szabályozás szerint az okirat felolvasásának mellőzését a Kjtv. abban az esetben engedi, ha minden fél jogi képviselővel eljáró jogi személy az adott jogügyletben. Indokolható lenne a felolvasás mellőzése nem csupán a jogi személyek, hanem a természetes személyek jogi képviselő útján történő eljárása esetén. Ez alól kivételt képeznének az olyan személyes jellegű jognyilatkozatok (végrendelet, házassági vagyoni jogi szerződés), amelyeket nem lehetne képviselő útján megtenni. Ezekben az esetekben maradna a felolvasási kötelezettség elve. Kutatásunk során mindezzel együtt arra a következtetésre jutottunk, hogy kétségek nélkül igazolható a felolvasás garanciális jellege. A felolvasás összekapcsolható a szóbeliség–nyilvánosság–közvetlenség alapelveivel. Ennek magyarázata abban ragadható meg,

hogy az okirat teljes felolvasása esetén lehet kizárólag észlelni azokat a tényeket, amelyek döntőek lehetnek a felek és a közjegyző szempontjából is. Kizárólag ebben az esetben képes a közjegyző a Kjt.v.-ben meghatározott teljes kioktatási kötelezettségének eleget tenni.

(8) *De lege ferenda* javaslatként fogalmaztuk meg, hogy az okirat-szerkesztési nemperes eljárásra vonatkozó normák a Kjt.v. szabályai közül a Kjnp. szabályai közé kerüljenek áthelyezésre. Az eljárás áthelyezése a Kjnp.-be igazodna a közjegyzői nemperes eljárások rendszertani elhelyezéséhez, biztosítaná az eljáráshoz szükséges “dogmatikai nyugalmat”. A módosításnak köszönhetően az okirat-szerkesztési eljárás megtalálná helyes jogforrási helyét a többi közjegyzői nemperes eljárás között.

(9) Az előzetes bizonyítás hatályos szabályozásával összefüggésben *de lege ferenda* az alábbi javaslat megfontolását is szükségesnek tartjuk. A jogalkotónak érdemes átgondolni az előzetes bizonyítás kizárólagos közjegyzői hatáskörbe utalását, amely igazolható egyrészt a közjegyzői eljárások idődimenziójára is kiterjedő hatékonyságával, másrészt a bíróságok tehermentesítése is fokozható. Ebben az esetben a bíróság előtt kizárólag a perben lehetne kérni előzetes bizonyítás foganatosítását. Érdemes továbbá felülvizsgálni a hatályos szabályozást, és az ellenérdekű fél nélküli előzetes bizonyítási eljárást minden esetben kétpólusává változtatni. Ez a változás kidomborítaná a nemperes eljárás kontradiktórius jellegét, a kétoldalú meghallgatáshoz való jog szélesítésével pedig az eljárási garanciák is hatékonyabban érvényesülnének.

(10) A közjegyzők által vezetett nyilvántartások esetében a kutatásunk során arra jutottunk, hogy a polgári eljárásjogban érvényesülő alapelvek – az igazságszolgáltatás és a polgári perjog sajátos alapelvei is – fokozottan háttérbe szorulnak. Ennek indokát a regiszterek sajátosságaiban látjuk, hiszen a nyilvántartásokba való bejegyzés, módosítás és törlés esetén nem feltétlenül szükséges a polgári peres és más nemperes eljáráshoz rokon alapelvek szintet alkalmazni. Azonban fontosnak tartjuk, hogy a regisztrációs eljárások alatt minél szélesebb körben érvényesüljön a közhitelesség elve.

(11) A kutatómunka alatt általánosságban is megvizsgáltuk, hogy szükség van-e és ha igen, milyen sajátképi ügynevezett *sui generis* alapelvekre van szükség a közjegyzői

eljárásokban. Az igenlő válasz abban ragadható meg, hogy az alapelvek egyfajta garanciát jelenthetnek a közjegyző személyére és eljárására egyaránt. Ennek következtében töltheti be célját az adott közjegyzői nemperes eljárás. Megfigyelhető, hogy nem példátlan a nemperes eljárások között a közjegyzői sui generis alapelvek létezése. A jogtudományban a bírósági végrehajtási eljárás során korábban kimunkálásra kerültek bizonyos alapelvek.² A közjegyzői sui generis alapelvek forrását elsősorban a Kjt.v.-ből vezethetjük le azzal a kiegészítéssel, hogy a polgári perrendtartás hátttere biztosítja a mindenkor hatályos Pp. alapelveinek érvényesülését.

A kutatásunk eredményeként a közjegyzői eljárások sui generis alapelveit a következőkben foglalhatjuk össze:

- Függetlenség elve,
- Pártatlanság elve,
- Közhitelesség elve,
- Kinevezéshez kötöttség elve,
- Kötött díjazás elve,
- Tájékoztatási kötelezettség és jogi tanácsadás tilalmának elve,
- Közjegyzői székhelyhez kötöttség elve,
- Szabad közjegyzőválasztás elve.

A kutatómunkánk során arra a következtetésre jutottunk, hogy elfogadjuk a közjegyzői eljárásokban más bírósági nemperes eljárásoktól eltérően önálló, sui generis alapelvek létezését. Ezek a speciális alapelvek megfelelnek a közjegyzőkre vonatkozó nemzetközi szinten megfogalmazott elveknek is, hiszen a Latin Típusú Közjegyzőségek Nemzetközi Uniója (UINL) által kidolgozott elvek rendszerébe illeszkednek a magyar közjegyzőkre vonatkozó alapelvek.

A fentiek alapján a doktori értekezés tudományos eredményei a magyar polgári eljárásjog keretében kerülhetnek hasznosításra, különösen a közjegyzőket érintő szabályozások esetleges módosítása vonatkozásában.

² Lásd erről bővebben: Kormos Erzsébet, *Alapelvek a bírósági végrehajtásban*. (doktori értekezés) Miskolc, 2002.

Nyilvántartási szám: DEENK/32/2019.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Molnár Tamás
Neptun kód: CSW7LN
Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10052859

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (7)

- 1. Molnár, T.:** A polgári eljárásjog alapelveinek megnyilvánulása a szóbeli végrendeletet tartalmazó hagyatéki eljárás esetén.
Jura 24 (1), 369-377, 2018. ISSN: 1218-0793.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- 2. Molnár, T.:** Az egyezségi eljárások perelhárító szerepe a közjegyzői nemperes eljárásokban.
Magyar Jog. 9, 501-509, 2018. ISSN: 0025-0147.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- 3. Molnár, T.:** A közjegyzői okiratszerkesztés mint nemperes eljárás és a kérelemre történő eljárás mint a polgári eljárás sajátos alapelveinek kapcsolódási pontjai.
Közjegyzők Közlönye 3, 40-56, 2017. ISSN: 1416-7883.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság : B
- 4. Molnár, T.:** Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire.
Közjegyzők Közlönye 6, 13-24, 2017. ISSN: 1416-7883.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság : B
- 5. Molnár, T.:** A rendelkezési elv, mint alapelv rendeltetése a polgári perrendtartásban, valamint a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárásban - kodifikációs kérdések.
Profectus in Litteris 8, 233-243, 2016. ISSN: 2062-1469.
- 6. Molnár, T.:** Az igazságszolgáltatás és a polgári eljárás sajátos alapelveinek érvényesülése a magyar fizetési meghagyásos eljárásban.
Közjegyzők Közlönye 6, 28-42, 2016. ISSN: 1416-7883.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság : B

7. **Molnár, T.:** A közjegyzői nemperes eljárások történeti fejlődése napjainkig, a Pp Kodifikáció tükrében.

In: Tavaszi szél 2015 = spring wind 2015 : Konferenciakötet. Szerk.: Keresztes Gábor,
Líceum Kiadó ; Budapest : DOSZ, Eger, 269-276, 2015. ISBN: 9786155250033

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (1)

8. **Molnár, T.:** Veress Emőd (szerk.): Erdély jogtörténete című könyvről.

Közjegyzők Közlönye. 4, 72-75, 2018. ISSN: 1416-7883.

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság : B

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 2, melyek közül az értekezés alapján
szolgál: 2

„B” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: 4, melyek közül az értekezés alapján
szolgál: 3

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2019.02.18.

University Doctoral (PhD) Dissertation Abstract

PRINCIPLES IN NON-CONTENTIOUS NOTARIAL PROCEEDINGS

dr. Tamás Molnár

Supervisor: Dr. habil László Pribula associate professor

UNIVERSITY OF DEBRECEN
Marton Géza Doctoral School of Legal Studies

Debrecen, 2019

I. The topic and objectives of the thesis

Examining the correlations of the changes which have taken place in connection with the State and the law in the past decades, it may be established that the underlying principles of civil procedure and notarial proceedings in Hungary have both undergone metamorphosis. This transformation is the outcome of an organic development of societal change and civil procedure. It is this development which constitutes the pivot of our thesis and the subject matter of our research.

In the past years, the legislator has re-regulated the *three procedural statutes* almost simultaneously: Act XC of 2017 on the Code of Criminal Procedure (hereinafter “CCP”), Act I of 2017 on the Code of Administrative Court Procedure (hereinafter “ACPC”), Act CXXX of 2016 on the Code of Civil Procedure (hereinafter “CPC”). In the course of this whirlwind of codification, the fundamental principles have also been affected by substantial changes. Former and novel principles have been introduced in the Code of Civil Procedure, their contents have mostly been considerably altered, the examination of which – with special regard to a notarial perspective – has also been carried out.

A special examination of non-contentious notarial proceedings in the light of civil procedure constitutes the *focal issue* of the thesis. The topicality of this research topic is partly owed to the changes in the principles by the codification of the rules of civil procedure, and partly to the expansion of non-contentious notarial proceedings in the past decades.

At the outset of this research, we endeavoured to define a domain which would frame our research. Péter PACZOLAY’s following assertions formed the basis for such definition, namely, “*the provisions pertaining to the notarial profession may be assessed in a versatile manner. Beginning by the rich experiences of the development of legal history, through the ethical standards of professional practice, to the minute regulation of effective procedural rules, every aspect contributes to the comprehensive evaluation of the notarial activity by adding relevant details to it.*”³

Hence, the fundamental principles have been selected to serve as *guidelines* for the analysis of issues relating to the interpretation and application of law.

³ Paczolay Péter, *A közjegyzők alkotmányos helyzete, A közjegyzők és a közhatalom [The Constitutional Status of Civil Law Notaries, Civil Law Notaries and Public Authority]*, *Közjegyzők Közlönye*, 2013/1, 4.

As the *core objective* of the thesis, a general analysis of the principles of civil procedure intends to discover the main findings which are required for the complex examination of the special rules of notarial proceedings. Subsequently, those manifestations of the principles are to be depicted which may provide an answer to the issue of the *sui generis* principles of notarial proceedings. The research, however, remains within the boundaries of notarial proceedings, it does not demonstrate non-contentious court proceedings in detail. Neither did we discuss the impacts of dematerialisation in notarial proceedings, consequently the extension of digitalisation did not form part of the research, premium was rather placed on procedural issues.

Furthermore, it was important to clarify from the aspect of our study whether we can talk about principles of civil procedure *per se*, or only those specific principles exist which are asserted in civil action, and which may simply be applied in certain non-contentious court cases or notarial proceedings due to the fact that the Code of Civil Procedure constitutes the underlying legal context. In the course of our research, we have come to the conclusion that specific principles of civil procedure do not exist; they cannot exist owing to the diversity of non-contentious procedures and the differences of their aims, thus specific principles may only be interpreted within the context of litigation. With reference to this proposition, it had to be examined whether certain principles customized to civil action may be asserted by any means in non-contentious procedures, and if yes, in which proceedings and with what –perhaps modified – content. It had to be examined separately from the specific principles of civil action, whether the so-called jurisdictional principles, which prevail in all branches of jurisdictional activity, that is they are not particularly tailored to civil action, are asserted in non-contentious procedures, namely in notarial proceedings, and if they are, in what manner.

II. The structure of the thesis

The thesis, apart from the introduction, consists of three chapters, which are distinct from each other, however with regard to the subject matter of the research they are interconnected.

The first chapter specifies those fundamental premises which are indispensable for the examination of non-contentious notarial proceedings from the perspective of principles. The principles of civil procedure and their effects have emerged concurrently

with the birth of modern civil procedure. As a result, the principles of civil procedure have been defined, the so-called *jurisdictional principles* and the *specific principles of civil action* have been distinguished, and the views held by different *schools* focusing on fundamental principles have been demonstrated. To this regard, it may be stated that Hungarian jurists predominantly hold the view of the normativity of principles, and as to their classification the above mentioned two categories, *jurisdictional principles* and the *specific principles of civil action*, prevail.

The new aspects of the principles introduced by the new CPC are also discussed here. It has been established during the research that the appearance of the new principles in the CPC has called forth a new role not only for the parties, but also for the court. The principle of free disposition, concentration of proceedings, and the court's duty to manage the case requires more responsibility from the part of the parties involved in civil procedure, as well as from the judge resulting from a change in *judicial attitude*.

The regulation of civil procedure regarding principles has been examined in multiple countries, not exhaustively, but to provide examples. We tried to demonstrate regulatory solutions which are paramount concerning their impact on Hungarian codification. Switzerland has been selected for this very reason, as the legislator openly favoured the new Swiss Code of Civil Procedure as a model. The Romanian regulation was also important to be presented in detail, as similarly to Hungarian legislation, Romania has also recently decided to recodify its Code of Civil Procedure.

In the closing part of the first section, general findings on non-contentious court proceedings have been summarised, with special regard to the impact the new civil code bears on non-contentious court proceedings. Considering the focal issue of the thesis – the examination of non-contentious notarial proceedings – it was essential to have an overview of the underlying principles of non-contentious court proceedings.

In the second chapter the spotlight falls on the place and role of notarial proceedings within civil procedure, which also entails a *constitutional* approach. The first part of this chapter sets out the general characteristics of notarial proceedings and their classification in Hungarian legal literature. The pillar of this chapter is the discussion of various notarial proceedings from the perspective of principles. Thus the most common notarial proceedings have been presented: the drawing up of deeds, order for payment, succession proceedings, preliminary evidence, appointment of a forensic expert, out-of-court settlement sought before a notary, dissolution of registered partnerships. Relating

to the specific proceedings the research focused on the principles of orality, immediacy, free disposition, proceeding upon request and the right to a legal remedy. However, the examination is not restricted solely to these principles: further principles have been discussed regarding particular notarial proceedings.

The third chapter discusses the most novel issue of our research, whether the fundamental principles of notarial proceedings are of a *sui generis* nature. In the most relevant section of the thesis as far as its topic is concerned, while demonstrating a specific principle, we have endeavoured to present rules which facilitate or impede the assertion of a particular notarial principle. Moreover, we have also discussed notarial principles defined in cooperation in an international context.

III. The methods and sources of the thesis

During the research, selecting from a wide array of methodology, we have primarily relied on the *normative* and *dogmatic (doctrinal) methods*, when analysing basic legislative provisions pertaining to civil procedure, Acts applicable to civil law notaries and sources of law situated at the lower end of the legal hierarchy.

The *historical method* also played a prominent role in the course of the research. Without the examination of the fundamental principles from a historical perspective, we could not have obtained a full picture of the notarial proceedings or the scope of such principles. This method enabled a thorough analysis of past legal instruments and concepts, inferences drawn from such analysis allowed to make suggestions for the future, *de lege ferenda*.

The *method of concept analysis* was of assistance when analysing various jurists' definitions of the principles, and when defining the notion of the civil law notary, or notarial law.

The *comparative method* was also applied in the thesis. This method was mainly used when analysing a number of principles and certain issues of notarial proceedings in the context of another legal system, in the course of which it was a priority to strike a balance between descriptive parts and more dynamic practical experiences.

The functional method was particularly used for the analysis of the purpose and role of notarial proceedings, with special regard to order for payment, succession proceedings, drawing up deeds, preliminary evidence, appointment of a forensic expert, and out-of-court settlement sought before a notary.

The *inductive method* was predominant in case studies relating to notaries. Inferences could be drawn from the relevant Hungarian court decisions – especially through the analysis of the case law of the Constitutional Court and the Curia (Supreme Court) – relating to non-contentious notarial proceedings; additionally we also provided numerous examples from notarial practice.

The sources of the research mainly derived from studies from the 19th and 20th centuries covering fundamental principles and notarial proceedings, as well as effective laws and commentaries. The findings of the thesis have also been based on sources of law relating to the civil procedure of a number of European countries, and foreign legal literature covering notarial proceedings.

IV. The findings and inferences of the research

(1) As a result of our research, we have concluded that the civil law notary in Hungary is a *jurisdictional body*, who carries out his/her duties conferred upon him/her by law as a public authority. On the grounds of this significant finding we have come to the conclusion that *the notary's every procedure is a non-contentious civil procedure*. Establishing this fact is considerably relevant, as if it is the case only is it possible to examine particular fundamental principles of civil procedural law in notarial procedures and their potential assertion. If, for instance, preparing a deed were not deemed as a non-contentious procedure, it could not enjoy the “protective shield” of the Code of Civil Procedure as amended from time to time, and conceptually it would not fall within the framework of the fundamental principles.

(2) In our research, we have examined the position of legislation pertaining to notaries within civil procedural law. We have inferred that procedural law applicable to notaries form an integral part of the law of Hungarian civil procedure, and as one of its independent areas of law, it constitutes the body of legal norms of civil procedure applicable to notaries. In consideration of the fact that it forms part of civil procedural law, it may be deemed as public law.

(3) After having reviewed the sources of law of legal norms relating to notaries, it could be inferred that the regulatory framework is *complex*, defined by both statutory elements as well as decrees. Notarial rules of procedure are based on two major statutes: on Act

XLI of 1991 on civil law notaries (hereinafter “Notaries Act”), regarded as a “status law”, and Act XLV of 2008 on particular non-contentious notarial proceedings (hereinafter “NNPA”), comprising purely procedural law provisions. The rules of these two pieces of legislation are strongly interrelated, laying down general rules governing notaries and notarial procedures. The Notaries Act and the NNPA are the pillars of the status of civil law notaries and their non-contentious proceedings, whose legislative context is the Code of Civil Procedure as amended from time to time, as it is the case for all non-contentious civil proceedings.

The Notaries Act sets out general principles for notaries, the general rules for the jurisdiction of notaries, the main elements and bodies of notarial self-government, the commencement and termination or interruption of notarial service, provisions pertaining to the employees of the notary, the operation of notary offices, deputising for the notary, supervision of the notarial activities, the notary’s disciplinary liability, and detailed rules of disciplinary action. The Notaries Act provides for general and special rules of drawing up deeds, that is the non-contentious procedure of preparing deeds, depository services and notarial archives. The NNPA sets out the rules for civil proceedings in two chapters. The first comprises general provisions for non-contentious notarial proceedings. This chapter defines the essence of notarial proceedings, as it determines general rules of notarial proceedings with reference to civil action and non-contentious court proceedings. Among others, it is expressly stated that evidentiary procedure is precluded in principle, or the rules governing the recusation of judges also apply to notaries.

In addition to the two statutes mentioned above, further Acts of paramount importance constitute the sources of law for notaries. Act XXXVIII of 2010 on Succession Proceedings (hereinafter “SPA”) and Act L of 2009 on order for payment (hereinafter “OPA”) also constitute a body of legal norms of procedural law. They are similar in their constitution as both statutes preclude the provisions of the NNPA and claim the currently effective Code of Civil Procedure as background legislation.

(4) In our view, it is necessary that the fundamental principles prevail in notarial proceedings on a broader scale, however *it is not required to encumber the NNPA by adding a further chapter on procedural principles* as its first chapter already includes certain principles, and the principles of the CPC are applicable as underlying provisions. Nevertheless, it may be considered to insert a section on principles as a legal norm at

the beginning of an Act on a notarial procedure regulated in a separate law (OPA, SPA). Consequently, the normative nature of such principles could be justified unambiguously in the respective procedure.

(5) In relation to the order for payment procedure, it may be noteworthy *de lege ferenda* to consider extending the competence of the order for payment procedure to non-contentious procedures for the *release of movable assets*. It may not be an ordinary issue in practice to apply for an order for payment for the release of a movable asset, however, dogmatically it would align with the order for payment and notarial proceedings in general. The courts could be further relieved as a result, as if the defendant does not contest the claim for the release of a movable asset by a statement of opposition the claimant could obtain an enforceable decision. The favourable time frame of the order for payment, as well as the notary's official authority justify that claims for the release of a movable asset be enforced in an order for payment procedure.

(6) In succession proceedings the principles of publicity, orality and immediacy, and the right to a fair trial prevail to the largest extent compared to other notarial proceedings, and comparing it with non-contentious court proceedings it is even more so. The extensive regulation of the right to a legal remedy is exhaustive, and its preservation is reasonable, like the right of appeal, among others.

(7) With reference to the procedure of preparing a deed, it is noteworthy to consider *de lege ferenda* that the current stringent requirement of reading out the deeds be mitigated in a limited sphere. According to current regulation under the Notaries Act, the reading out of a deed may only be disregarded if the parties to a transaction are legal entities represented by legal representatives. The omission of the reading out would also be justified in cases, where legal representatives are acting on behalf of natural persons, not just legal entities. Legal statements of a personal nature (wills, marriage contracts) that may not be made through a representative would be exceptions to this rule. In the latter case, the requirement of the reading out would remain. Nevertheless, we have come to the conclusion in our research that the reading out as a form of guarantee is still justified. The reading out may be linked to the principles of orality-publicity-immediacy. Only by reading out the whole document may those facts be detected which may prove to be decisive for the parties and the notary as well. It is solely in such a case

that the notary can adhere to his/her briefing obligation completely under the Notaries Act.

(8) We have formulated it as a *de lege ferenda* proposal that the legal norms relating to the non-contentious procedure of drawing up a deed be transplanted from the Notaries Act to the NNPA. Such transplantation would be in harmony with the taxonomy of non-contentious notarial proceedings, and it would ensure the required “dogmatic peace”. As a result of such amendment, the procedure of preparing a deed would find its rightful place in the source of law of other non-contentious notarial proceedings.

(9) In relation to a potential amendment to the procedure of preliminary evidence, it would be necessary to contemplate *de lege ferenda* the suggestion made below. It would be worthwhile for the legislator to consider placing the procedure of preliminary evidence in the exclusive competence of notaries, which may be justified, on the one hand, by the expeditious efficiency of notaries, and by the fact that the courts could be further relieved of their workload, on the other. In such a case seeking preliminary evidence before the court would only be permissible in a civil action. It would also be worthwhile to review the regulation currently in effect, and introduce of having an opposing party in the procedure of preliminary evidence where so far it has not been a requirement, thus making it bipolar. This change would highlight the adversarial nature of non-contentious procedures, and by the expansion of the right to a bilateral hearing the underlying procedural guarantees would be stronger.

(10) In case of registers administered by notaries, we have concluded that the principles prevailing in civil procedure – including the specific principles of jurisdiction and civil action as well – gradually decline. The specificities of the registers are to be accounted for this, as in the case of making modifications, entries into or removing them from the registers it is not absolutely required to apply principles related to contentious or non-contentious procedures. However, it is paramount in our view that the principle of authenticity be asserted as widely as possible during registration procedures.

(11) In the course of the research we have examined in general as well, whether so-called *sui generis* principles are necessary in notarial procedures, and if yes, what these unique, idiosyncratic features may be. The reason for an affirmative answer is that

principles may guarantee both the person and procedure of the notary. As a consequence, the relevant non-contentious proceeding may achieve its purpose. The existence of notarial *sui generis* principles is not without precedents in non-contentious procedures. Formerly, certain principles during judicial enforcement have been devised in jurisprudence.⁴ Notarial *sui generis* principles may be inferred primarily from the Notaries Act by adding that the legislative context of the Code of Civil Procedure ensures that the principles of the CPC as amended from time to time prevail.

As a result of our research, the *sui generis* principles of notarial procedures may be set out as follow:

- The principle of independence,
- The principle of impartiality,
- The principle of authenticity,
- The principle of the requirement of appointment,
- The principle of regulated tariffs,
- The principle of the briefing duty and the prohibition of legal consultancy
- The principle of being restricted to the notarial seat
- The principle of the free choice of a notary

In the course of our research, we have come to the conclusion that in contrast to non-contentious court proceedings, the existence of independent, *sui generis* principles are accepted in notarial proceedings. These special fundamental principles are also in conformity with the notarial principles formulated at an international level, as the principles pertaining to Hungarian notaries are in line with the set of principles devised by the International Union of Notaries (UINL).

In consideration of the above, the scientific findings of the doctoral thesis may be put to use in Hungarian civil procedural law, with particular regard to potential future amendments of regulations pertaining to civil law notaries.

⁴ See in more detail: Erzsébet Kormos, *Alapelvek a bírósági végrehajtásban*. (doktori értekezés) [Fundamental Principles in Judicial Enforcement (doctoral thesis)] Miskolc, 2002.

Registry number: DEENK/32/2019.PL
Subject: PhD Publikációs Lista

Candidate: Tamás Molnár
Neptun ID: CSW7LN
Doctoral School: Géza Marton Doctoral School of Legal Studies
MTMT ID: 10052859

List of publications related to the dissertation

Articles, studies (7)

- Molnár, T.:** A polgári eljárásjog alapelveinek megnyilvánulása a szóbeli végrendeletet tartalmazó hagyatéki eljárás esetén.
Jura 24 (1), 369-377, 2018. ISSN: 1218-0793.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Molnár, T.:** Az egyezségi eljárások perelhárító szerepe a közjegyzői nemperes eljárásokban.
Magyar Jog. 9, 501-509, 2018. ISSN: 0025-0147.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Molnár, T.:** A közjegyzői okiratszerkesztés mint nemperes eljárás és a kérelemre történő eljárás mint a polgári eljárás sajátos alapelveinek kapcsolódási pontjai.
Közjegyzők Közlönye 3, 40-56, 2017. ISSN: 1416-7883.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B
- Molnár, T.:** Az új polgári perrendtartás alapelveinek értékelése, a perjogi kodifikáció hatása a polgári eljárás sajátos alapelveire.
Közjegyzők Közlönye 6, 13-24, 2017. ISSN: 1416-7883.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B
- Molnár, T.:** A rendelkezési elv, mint alapelv rendeltetése a polgári perrendtartásban, valamint a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárásban - kodifikációs kérdések.
Profectus in Litteris 8, 233-243, 2016. ISSN: 2062-1469.
- Molnár, T.:** Az igazságszolgáltatás és a polgári eljárás sajátos alapelveinek érvényesülése a magyar fizetési meghagyásos eljárásban.
Közjegyzők Közlönye 6, 28-42, 2016. ISSN: 1416-7883.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B

7. **Molnár, T.:** A közjegyzői nemperes eljárások történeti fejlődése napjainkig, a Pp Kodifikáció tükrében.

In: Tavasz szél 2015 = spring wind 2015 : Konferenciakötet. Szerk.: Keresztes Gábor,
Líceum Kiadó ; Budapest : DOSZ, Eger, 269-276, 2015. ISBN: 9786155250033

List of other publications

Articles, studies (1)

8. **Molnár, T.:** Veress Emőd (szerk.): Erdély jogtörténete című könyvéről.
Közjegyzők Közlönye. 4, 72-75, 2018. ISSN: 1416-7883.

Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B

By the directives of HAS Committee on Legal and Political Sciences:

Publications in periodicals level „A”: 2, related to the dissertation: 2.

Publications in periodicals level „B”: 4, related to the dissertation: 3.

The Candidate's publication data submitted to the iDEa Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

18 February, 2019

